

Zahvaljujući hrvatskoj perunici, najzastupljenijoj u zagorskim vrtovima, pokrenut je projekt »Vrt perunika«

Uz jadransku peruniku, strogi endem Hrvatske je i Rothsildova perunika zabilježena na samo jednom lokalitetu na Velebitu

Hrvatski vrt samoniklih perunika osmišljen je na velikoj gredici oblika Hrvatske

Znanstvenici su 2002. opisali potpuno novu hrvatsku endemičnu peruniku, jadransku peruniku

Vrt perunika ove godine slavi deset godina

Perunike su nekada rasle u većini vrtova kontinentalne Hrvatske, a odlikuju se velikom raznolikošću - veličinom, oblicima i bojama

Iris pseudopallida širi je endem Hrvatske rasprostranjen po obalama južnog Jadrana, od planine Kozjak do Albanije

Zbog isušivanja vlažnih travnjaka na kojima raste, obična kockavica je ugrožena i zakonom zaštićena

Staništa kaljužnice vrlo su prorijeđena zbog betoniranja obala potoka i rijeka, pa je ta biljka zakonom zaštićena

Vrt našeg najrasprostranjenijeg cvijeta proslavio deseti rođendan

Piše: Gordana PETROVČIĆ Snimili: Petra CIGIĆ, Božena MITIĆ, Miroslav MITIĆ, Nikola SINKOVIĆ, Anica TRESK

Glavnica bogova Irida (Iris) prenosila je na Zemlju poruke bogova pomoću duge. Gdje bi duga dotakla tlo izrastao je nježni cvijet duginih boja - iris. Stoljećima je diljem svijeta iris bio simbol kraljevske moći i božanske zaštite, a tri dijela njegova cvijeta predstavljala su vjeru, mudrost i hrabrost. Hrvatski naziv za iris - perunika, dolazi od imena vrhovnog staroslavlenskog boga Peruna i njegove žene boginje Perunike. Legenda kaže da bi perunika izrasla na onome mjestu gdje je munja gromovnika Peruna udarila u Zemlju, a uvijek je bila drukčije boje.

Velika raznolikost

Perunike su nekada rasle u većini vrtova kontinentalne Hrvatske. Odlikuju se velikom raznolikošću - veličinom, oblicima i bojama. Uzgojem su dobiveni brojni kultivari, varijeteti i hibridi. Zahvaljujući ideji Marije Krušelj, predsjednice Turističke zajednice Stubice, i stručnoj potpori dr. Ljerk

Regule Bevilacqua, umirovljene dugogodišnje upraviteljice Botaničkog vrta Prirodoslovno-matematičkog fakulteta u Zagrebu, Hrvatsko zagorje dobio je vrt perunika. Vrt je osmišljen na imanju obitelji Majces, u Donjoj Stubici na sjevernim obroncima Parka prirode Medvednica. Vrt perunika ove godine slavi deset godina, no od kraja prošle godine njegov sastavni dio je i

Perunike su nekada rasle u većini vrtova kontinentalne Hrvatske

Hrvatski naziv za iris - perunika, dolazi od imena vrhovnog staroslavlenskog boga Peruna i njegove žene boginje Perunike. Legenda kaže da bi perunika izrasla na onom mjestu gdje je munja gromovnika Peruna udarila u Zemlju, a uvijek je bila drukčije boje

Hrvatski vrt samoniklih perunika, zahvaljujući provedbi trogodišnjeg projekta »Hrvatski vrt perunika i poučna botanička staza u Donjoj Stubici«.

»Hrvatski vrt perunika osmišljen je na velikoj gredici oblika Hrvatske gdje su posade od danas znanstveno opisane vrste samoniklih hrvatskih perunika«, kaže voditeljica projekta dr. Božena Mitić sa Zavoda za

botaniku Prirodoslovno matematičkog fakulteta u Zagrebu. Na najvećem dijelu imanja rastu perunike čiji su rizomi, kojima se razmnožavaju, poslani poštom ili osobno doneseni iz privatnih vrtova iz svih krajeva Hrvatske.

Jedan je, pak, dio vrta posvećen kolekcionarima perunika iz Hrvatske i inozemstva. A u planu je i gradnja bare u koju će se posaditi močvarne perunike i druge močvarne biljke te izrada pješačke staze.

Staništa širom Hrvatske

Samonikle perunike u Hrvatskoj rastu na gotovo

Vrt perunika osmišljen je na imanju obitelji Majsec u Donjoj Stubici

svim staništima - jadranskoj obali, otocima, stijenama, brdskim i planinskim livadama, šumama, travnjacima te obalama potoka i jezera. Stoga su već neko vrijeme predmet istraživanja botaničara, što je 2002. rezultiralo opisom za svjetsku javnost potpuno nove hrvatske endemične perunike - jadranske perunike (*Iris adriatica*).

Ta je vrsta, uz panonsku peruniku (*Iris pumila*), i jedina samonikla patuljasta perunika u Hrvatskoj. Rasprostranjena je na obali i otocima srednje Dalmacije. Kao patuljasta vrsta, jadranska perunika ima izrazito nisku stabljiku, do pet

centimetara visine, koja nosi uvijek samo jedan cvijet koji može biti žuti, ljubičasti te rjeđe crveni.

»Ta je vrsta perunika ugrožena jer raste na kamenjarskim pašnjacima koji zbog nedostatka stoke zarastaju u makiju«, kaže Božena Mitić.

Za panonsku peruniku dugo se mislilo da je nena u flori Hrvatske, a inače je široko rasprostranjena na suhim i pješćanim staništima Panonske nizine. »No, nedavno je zabilježena na jednom lokalitetu u Baranji«, navodi Božena Mitić.

Uz jadransku peruniku, strogi endem Hrvatske, što znači da raste jedino u Hrvatskoj, je i Rothsildova perunika (*Iris rotschildii*) zabilježena na samo jednom lokalitetu na Velebitu.

Tri vrste perunika širi su endemi, poput hrvatske perunike (*Iris croatica*) rasprostranjene u kontinentalnim dijelovima Hrvatske i Slovenije, zatim ilirske perunike (*Iris illyrica*) rasprostranjene po obalama sjevernog Jadrana, od Italije do Velebita, i »lažno« bljeda perunike (*Iris pseudo-pallida*) rasprostranjene po obalama južnog Jadrana, od

planine Kozjak do Albanije. U Hrvatskoj raste ukupno 12 vrsta samoniklih perunika te tri kultivirane vrste - *Iris germanica*, *Iris pallida* i *Iris scabucina*.

»Lažno« bljeda perunika, kao i *Iris pallida*, koristi se u ljekovite svrhe. Ljekovit je njihov podanik, rizom, koji sadrži eterična ulja, iridin, šećer, škrob, sluzi, smole i tanine. Zdrobljen rizom dodaje se čajevima protiv kašlja, zubnim prašcima i puderu.

Dvanaest samoniklih vrsta

Hrvatska perunika (*Iris croatica*) česta je u vrtovima i parkovima kontinentalnog dijela Hrvatske. »Ta se vrsta smatra strogo hrvatskom endemičnom vrstom pa je i bila pokretač »Vrta perunika« te 2000. proglašena hrvatskim nacionalnim cvijetom, no pokazalo se da raste i u Sloveniji«, kaže Božena Mitić.

Uskolisna perunika (*Iris graminea*) jedna je od rijetkih šumskih perunika rasprostranjena u šumama središnje Hrvatske, Hrvatskom primorju, Gorskom kotaru i na Velebitu.

Donja Stubica je uz »Hrvatski vrt perunika« potkraj

prošle godine dobila i poučnu botaničku stazu koja se proteže duž potoka koji teče kroz imanje. »Na edukativnim pločama duž staze su uz osnovne informacije prikazane i fotografije najčešćih izvornih samoniklih biljaka Hrvatskog zagorja, s naglaskom na ugrožene, rijetke i zaštićene vrste, te najčešće strane biljke, te najopasnije invazivne biljke koje ugrožavaju florističku raznolikost Hrvatskog zagorja«, napominje Božena Mitić.

Neke unesene strane vrste odlično su se prilagodile novim staništima, pa najčešće nepovratno utječu na prirodna staništa isključujući s njih samonikle vrste koje se smatraju najvećom prijetnjom za bioraznolikost. U Hrvatskoj su dosad zabilježene 64 invazivne biljke, od kojih su na području Hrvatskog zagorja najprijetniji bagrem, pajasen, ambrozija, krasolika, sitna i trepavičava konica, perzijska čestoslava, zljedzasti nedirak te indijska jagoda. Medonosni bagrem i pajasen prijetnja su autohtonim šumama graba i hrasta.

»Malo tko zna da su i orah, poljski mak te pastir-

ska torbica strane vrste, no nisu invazivne. Te se biljke nazivaju arheofiti jer su na neko područje pristigle prije otkrića Amerike«, objašnjava Božena Mitić.

Ugrožena staništa

Od drvenastih vrsta posebno su u Hrvatskom zagorju ugrožene i stoga zakonom zaštićene božikovina i tisa.

»Zbog svoje dekorativnosti, mnoge proleptice i šumske zeljaste biljke Hrvatskog zagorja na meti su sabačara pa su im staništa prorijeđena, često i ugrožena zbog ostalih ljudskih djelatnosti«, kaže Božena Mitić. Tako se plava šumarica (*Hepatica nobilis*) sve rjeđe vidi u šumama, a obična kockavica (*Fritillaria meleagris*) na vlažnim travnjacima. Upravo su biljke vlažnih staništa, poput kockavice, među najugroženijim vrstama u Hrvatskom zagorju, kao i u ostalim područjima. Ta se staništa iz raznih razloga sve više isušuju ili se betoniraju korita potoka i rijeka. Tako su kaljužnica (*Caltha palustris*) i žutina (*Chrysosplenium alternifolium*) vrlo prorijeđene, a kaljužnica zbog ugroženosti i zakonom zaštićena.